

Авраменко Б. В.,
кандидат педагогічних наук, викладач кафедри західних і східних мов
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

АНАЛІЗ ПОМИЛОК, ЯКІ ДОПУСКАЮТЬ УКРАЇНОМОВНІ СТУДЕНТИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФОНЕТИКИ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню основних проблем навчання фонетики китайської мови україномовних студентів. Розглянуто особливості наголосу в китайській та українській мовах; значення тону в китайській мові; опанування україномовними студентами ритмічної теорії. Визначено й проаналізовано типові помилки, які допускають україномовні студенти в процесі вивчення фонетики китайської мови, й окреслено шляхи їх усунення.

Ключові слова: фонетика, тон, наголос, омонімія, омографія, омофонія, оморфія, ритмічна теорія.

Постановка проблеми. У світлі постійного розвитку нашої держави в галузях економіки й політики зв'язки між Україною та Китаєм не перестають рости і зміцнюватись. Як наслідок, зростає потреба у вивченні китайської мови насамперед для здійснення якісної перекладацької роботи, а володіння перекладачем або викладачем вищого навчального закладу навичками теоретичної та практичної фонетики є однією з найголовніших якостей їхньої роботи.

Зазначимо, що процес оволодіння будь-якою іноземною мовою передбачає вивчення чотирьох аспектів: фонетики, лексики, граматики і стилістики. Лише за умови повного засвоєння цих аспектів у студентів можуть бути сформовані навички розуміння й відтворення усного та писемного мовлення. З огляду саме на вивчення фонетики китайської мови, цей аспект являє собою сукупність трьох об'єктів, а саме: оволодіння правильною вимовою фонетичної транскрипції китайської мови; усвідомлення, що китайська мова – тонова (чотири основні тони та один нейтральний або легкий тон); вивчення правил розрізнення вимови китайських слів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те що на сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається зростаючий інтерес до вивчення китайської мови, необхідно зазначити, що у вищих навчальних закладах освіти України немає належної теоретико-методологічної бази навчання китайської мови. Нами досліджено лише деякі праці, які торкаються окремих аспектів вивчення китайської мови, а саме: навчання інтонації китайської мови [1]; домашнє читання на початковому етапі навчання китайської мови [2]; роль гри в процесі навчання китайської мови [3]; застосування аудіовізуальних засобів під час навчання китайської мови [4]; оптимізація змісту навчання китайської мови на мовних курсах [5; 6; 7]; роль ритмічної теорії в процесі навчання фонетики китайської мови [8]; соціально-культурний компонент змісту навчання китайської мови [9]; підходи до виділення лексичного мінімуму в межах підготовки навчально-методичного комплексу з китайської мови [10].

Аналіз наукових праць засвідчив, що методисти сходяться на тому, щоб навчання китайської мови здійснювалося на заса-

дах комунікативного підходу, в якому значне місце посідає саме фонетичний аспект китайської мови.

Тому основна **мета статті** – аналіз та опис основних помилок, що виникають в україномовних студентів під час вивчення фонетики китайської мови.

Для досягнення поставленої мети нами виявлено й досліджено основні особливості фонетики китайської мови та відмінності цієї системи від фонетики української мови; описано найбільш припустимі помилки, що виникають в україномовних студентів під час оволодіння вимовою китайських слів, і запропоновано шляхи подолання цих ускладнень.

Виклад основного матеріалу. У будь-якій мові, китайська мова не є винятком, фонетика – це знакова система, яка поєднує вимову та значення. Буквально фонетика – це матеріальна оболонка мови. Від рівня володіння знаннями з фонетики прямо буде залежати подальше опанування лексикою і граматиною. Тому вивчення фонетики – це основа іноземної мови, особливо китайської мови.

Основною одиницею китайської мови є склад. Але його структура набагато відмінна від структури складу в українській мові. Якщо в українській мові склад може складатися з вільного набору звуків, то в китайській мові він буде складатися лише зі сполучення ініціалі, тобто початкового голосного звуку, і фіналі (іншої частини складу). Також у китайській мові існують поняття «медіаль» (початковий фіналь напівголосний) і «субфіналь», що ділиться на централь (складовий голосний) і терміналь (кінцевий склад голосний звук) [11, с. 8–11]. Поняття «медіаль» і «субфіналь» є складниками фіналі. Число ініціалів і фіналів у китайській мові суворо регламентовано: усі склади, що можна утворити, складаються зі сполуки 21 ініціалі та 36 фіналі.

Ініціаль:	Фіналь:
d (де)	ai (ай)
t (тхе)	e (е)
f (фо)	I (і)
m (мо)	ou (оу)
z (цзи)	er (ер)
x (сі)	ei (ей)
s (си)	en (ень)
ch (чі)	iou (йоу)
sh (ши)	ong (он)
zh (чжи)	ang (ан)
г (ер)	
j (цзі)	
q (ці)	

Разом їх число становить 421 комбінацію [8, с. 90]. Ініціалі та фіналі складаються з певних звуків, артикуляції більшої

частини з яких притаманні дві фізіологічні особливості, що викликають великі ускладнення в україномовних студентів. Перша з них – сильне фонаційне дихання, а друга – ступінь напруженості мовленнєвого апарату в процесі вимови деяких фонем, що є набагато більшою, ніж в українській мові.

Також у китайській мові є звуки, які схожі за звучанням на звуки української мови, але відмінні за способом і місцем утворення або за впливом звуків на звуки, що стоять поряд.

Через це можливість вираження значення слова в китайській мові лише за допомогою сегментних одиниць, а саме складів, обмежено. Тому дуже важливу роль відіграють суперсегментні одиниці, насамперед тони. Тони – це певне підвищення або зниження висоти голосу під час вимови тих чи інших складів, що виконують таку саму функцію, як і самі звуки, що вимовляються [11, с. 15]. Тони в китайській мові – контурні, тобто відмінні за характером зміни висоти голосу в процесі вимови за «контуром», що описує голос. Наприклад, дієслово [mai] залежно від тону, може означати «купувати» 买mǎi та «продавати» 卖mài.

У китайській мові чотири тони й один нейтральний або легкий тон. Розглянемо кожен із них: 1 – тон вимовляється на одній і тій самій ноті, голос іде рівно; 2 – тон звучить ніби людина здивована, голос із низьких нот підіймається на вищі; 3 – необхідно вимовляти ніби із задоволенням, голос іде спочатку вниз, а потім вгору; 4 – вимовляється дуже різко, ніби людина щось заперечує; нейтральний або легкий тон – це тон, яким найчастіше виокремлюють службові частини мови.

Через це необхідно зазначити, що невелика кількість сегментних фонологічних одиниць у китайській мові сприяє появі деяких труднощів не лише під час вимови окремих складів і більших фонологічних одиниць, а й у процесі слухового сприйняття мовлення. Тому для китайської мови характерне поняття омонімії, як повної, так і часткової: омографії, омофонії, оморфії. Це є джерелом ускладнень не лише для тих, хто вивчає мову, а й для самих її носіїв.

В українській мові немає поняття тону, однак кожне окреме слово виділяється наголосом. Наголошений склад більш довгий, на відміну від інших. У китайській мові немає поняття «наголос», є лише фонетичні позиції, в яких тон реалізується сильніше [12, с. 9], тобто всі склади, що становлять слово, вимовляються за майже однакові проміжки часу.

Як бачимо, фонетичні системи китайської та української мов мають суттєві відмінності. Ці відмінності стають джерелом проблем для вивчення китайської мови україномовними студентами. Наприклад, найбільш розповсюджена причина виникнення фонетичних помилок – це відсутність в українській мові певного звука китайської мови за наявності схожого за артикуляцією або звучанням, через це відбувається заміна звука китайської мови на звук української мови. Так, китайські приголосні [c], [p], [t] у словах 草cǎo – трава, 旁边pángbiān – поруч, 天空tiānkōng – небо схожі на українські приголосні [ц], [п], [т], але, на відміну від українських, у них наявний придих.

Інша категорія причин виникнення помилок – це повна відсутність в українській мові деяких звуків, що існують у китайській мові. Це стосується як приголосних звуків [r], [n], [l], так і деяких голосних [ü]. Наприклад, 人rén – людина, [r] – плутають з українським [р], а він ближчий до вимови [air] або [ж].

Щоб уникнути таких помилок, необхідно із самого початку навчання фонетики звертати увагу на різницю в артикуляції звуків і прагнути правильної вимови.

Також у китайській мові велику роль відіграє ритм. Ритмічна система китайської мови виокремила особливості її словоскладання та вирішила проблему поділу слів і словосполучень. За допомогою цього методу визначено довготу двоскладових слів, місце наголосу в слові та використання тонів між складами.

Усе це має велике практичне значення для вивчення фонетики китайської мови. Найбільш поширені помилки україномовних студентів під час вивчення ритміки китайської мови:

1) неправильна вимова ритмічних слів, тому що вони відмінні від української мови. Під час вимови двоскладових слів вони змінюють звучання, неправильно ставлячи наголос і затягуючи один із складів, переносячи правила вимови української мови на китайську мову. Наприклад, xī'ān – xiān. Тому необхідно читати кожен склад як довгий і відпрацьовувати вимову чотирьох тонів;

2) україномовні студенти часто додають додатковий наголос китайським ритмічним словам. Наприклад, pīhǎo – pīhào. Тому необхідно визначати в словах наголос, пам'ятаючи, що довгота обох складів однакова;

3) студенти часто плутають тон із наголосом. В українській мові наголос – динамічний, через це студенти вимовляють ритмічні слова четвертим тоном. Наприклад, pīhǎo – pīhào. Тому необхідно знати особливості тонової системи китайської мови та практикуватися. Учені, які займаються проблемою навчання китайської мови україномовних студентів, вважають, що вивчення фонетики китайської мови – один із найважливіших аспектів. Ця проблема існує багато років, і лише спільними зусиллями обох країн і з виникненням ритмічної теорії ця проблема поступово вирішується.

Висновки. Отже, аналіз фонетичних систем китайської та української мов дав змогу виявити їх основні відмінності: різка структура складу, консонантні системи, наявність тону в китайській мові, а також різні артикуляційні особливості звуків китайського мовлення, такі як придих, сильна напруженість органів апарату мовлення.

Також нами виявлено аспекти фонетики китайської мови, що викликають найбільші труднощі в україномовних студентів: наявність тонів, відсутність наголосу, артикуляційні особливості деяких звуків китайської мови.

На основі проведеного аналізу нами виявлено найбільш систематичні та суттєві помилки, що припускають україномовні студенти, а також причини виникнення цих помилок і методи їх вирішення.

Література:

1. Попова О.В. Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської педагогічної освіти: монографія. Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, ВОІ СОІУ «Атлант», 2016. 645 с.
2. Ткачук В.В. Обучение интонации китайского языка: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02. Москва, 1980. 162 с.
3. Добровольская Н.В. Роль игры в процессе обучения китайскому языку в неязыковом вузе. Слово: фольклорно-диалектологический альманах. 2010. № 8. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-igrы-vprotse-ssе-obucheniya-kitayskomu-yazyku-v-neyazykovomvuzе> (дата обращения: 23.03.2019).
4. Готлиб О.М., Кремнёв Е.В., Шишмарева Т.Е. Из опыта обучения китайскому языку с применением аудиовизуальных средств. *Magister Dixit*. 2013. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru>

- article/n/iz-opyta-obucheniya-kitayskomu-yazyku-sprimeneniem-audiovizualnyh-sredstv (дата обращения: 23.03.2019).
5. Есаулов И.В. Оптимизация содержания обучения китайскому языку на языковых курсах: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02. Санкт-Петербург, 2008. 26 с.
 6. Савченко А.С. Навчання китайської мови студентів вищих закладів освіти: стан дослідженості проблеми. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. VI (73). Issue: 175, 2018 Sept. С. 33–35.
 7. Малышев Г.И., Киселевич Я.Е., Митчелл П.Дж. Трудности в изучении фонетики китайского языка русскоговорящими студентами: основные ошибки и способы их устранения. *Вестник Тамбовского университета. Серия «Гуманитарные науки»*. Тамбов, 2018. Т. 23. № 173. С. 43–48.
 8. Ильницкая К.А. Проблемы преподавания фонетики китайского языка русским студентам. *Материалы научно-методологических чтений ПГЛУ*. 2015.
 9. Цзинь Тхао. Домашнее чтение на начальном этапе обучения китайскому языку / Дальневост. гос. ун-т, Владивосток. ин-т междунар. отношений АТР, каф. иностр. яз. Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1998. 91 с.
 10. Готлиб О.М., Кремнев Е.В., Шишмарева Т.Е. О принципах и моделях организации работы по составлению учебно-методических комплексов по обучению китайскому языку. *Китайский язык: создание учебных пособий, стандарты преподавания и нормативы оценки знаний*: сб. тезисов докладов участников Российско-китайской конференции (Москва, 12 декабря 2012 г.) / Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики». Отделение востоковедения; отв. ред. А.И. Янишевская; сост.: Ю.А. Селиверстова, Т.В. Пересадько. Москва: Грифон, 2013. С. 7–8.
 11. Спешнев Н.А. Фонетика китайского языка. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1980.
 12. Кубарич А.М. Семантика тона в китайском языке: экспериментальное исследование. *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2012. № 4.

Авраменко Б. В. Анализ ошибок, которые допускают украиноязычные студенты в процессе обучения фонетики китайского языка

Аннотация. Статья посвящена исследованию основных проблем обучения фонетики китайского языка украиноязычных студентов. Рассмотрены особенности ударения в китайском и украинском языках; значение тона в китайском языке; овладения украиноязычными студентами ритмической теорией. Определены и проанализированы типичные ошибки, которые допускают украиноязычные студенты в процессе изучения фонетики китайского языка, и намечены пути их устранения.

Ключевые слова: фонетика, тон, ударение, омонимия, омография, омофония, омофония, ритмическая теория.

Avramenko B. Analysis of mistakes that Ukrainian-speaking students make in the process of learning Chinese phonetics

Summary. The article is devoted to the study of the main problems of learning Chinese phonetics for Ukrainian-speaking students. The features of stress in Chinese and Ukrainian languages; tone value in Chinese language; mastering the rhythmic theory by Ukrainian-speaking students. Typical mistakes identified by Ukrainian-speaking students in the process of learning Chinese phonetics were identified and analyzed, and ways for their elimination were outlined.

Key words: phonetics, tone, stress, homonymy, homography, homophony, morphism, rhythmic theory.